

CHARAKTERISTIKA KRAJE

Plzeňský kraj leží na jihozápadě České republiky. Hranici kraje na západě tvoří státní hranice se SRN (Bavorskem), severozápadně leží kraj Karlovarský, severovýchodně kraj Středočeský a na jihovýchodě kraj Jihočeský.

Svou rozlohou 7 561 km² je třetím největším krajem v České republice, avšak počtem obyvatel se řadí na deváté místo v ČR. Sedm okresů kraje (Domažlice, Klatovy, Plzeň-město, Plzeň-jih, Plzeň-sever, Rokycany a Tachov) představuje územní celky výrazně se odlišující krajinným charakterem, počtem i skladbou obyvatelstva, ekonomickým potenciálem, velikostí i hustotou osídlení.

Rozmanitost přírodních podmínek je dána především reliéfem kraje. Z hlediska geografického systému lze Plzeňský kraj rozdělit do několika oblastí: Plzeňská pahorkatina, Brdská vrchovina (část), Český les a Šumava. Klimatické, geologické a hydrologické podmínky jsou v jednotlivých územních celcích značně odlišné.

Zásoby nerostných surovin, které představují základní potenciál pro rozvoj zpracovatelského průmyslu, se v Plzeňském kraji soustřeďují zejména do vnitrozemí (oblast kolem Plzně). Jedná se o zásoby černého uhlí, žáruvzdorné a keramické jíly a stavební kámen. V oblasti podhůří Šumavy se nalézá vápenec. Pro zemědělství v kraji jsou celkem příznivé podmínky. Zemědělská půda pokrývá cca 50,2 % celkové rozlohy kraje (z toho podíl orné půdy 67,9 %). Lesní hospodářství je charakteristické dostatečnými přírodními zdroji dřeva. Podíl zalesněné plochy na celkové rozloze kraje činí 39,7 % (zejména vlivem lesnatých ploch Šumavy, Českého lesa a Brdské vrchoviny). Z celkového objemu těžby jehličnatého dřeva v ČR zaujímá Plzeňský kraj druhé místo.

Životní prostředí Plzeňského kraje v rámci ČR můžeme hodnotit příznivě. Hodnoty měrných emisí podle REZZO1-4 v Plzeňském kraji dosahují nižších hodnot než v ČR. V roce 2011 představovaly měrné emise oxidu siřičitého 0,97 t/km², což je 45,1 % úrovně měrných emisí v ČR, měrné emise oxidů dusíku 1,37 t/km² (tj. 47,8 % úrovně ČR), oxidu uhelnatého 2,28 t/km² (tj. 47,1 % úrovně ČR) a tuhých emisí 0,50 t/km² (tj. 69,8 % úrovně ČR).

K nejméně zatíženým oblastem náleží horské partie Šumavy, Českého lesa, západní Brdy a oblast v okolí Manětína a Nečtin. Ochranu přírody na Šumavě zabezpečuje NP a CHKO Šumava. Na území Plzeňského kraje se vyskytují čtyři chráněné krajinné oblasti (Šumava, Český les, Chodsko, Křivoklátsko) a 193 maloplošných chráněných území.

Výjimku tvoří Plzeň a její okolí, kde je životní prostředí extrémně narušeno. Měrné emise zjištěné v okrese Plzeň-město mnohonásobně převyšují hodnoty měrných emisí v ČR. Plzeň se svým okolím je zatížena vysokou koncentrací průmyslových aktivit a silniční dopravou. Přetížená silniční síť výrazně zhoršuje emisemi (oxidy dusíku a uhlovodíky) a hlukem kvalitu životního prostředí. Devastace krajiny po těžbě je nejzohledněnější v prostorech Nýřany-Tlučná-Vejprnice, Břasy-Radnice, Stříbrska a Ejpovicka.

Silniční síť v Plzeňském kraji je tvořena 5 126 km silnic, z toho 419 km pokrývají silnice I. třídy 1 502 km silnice II. třídy a 3 096 km silnice III. třídy. Dálnice se v Plzeňském kraji rozkládají v délce 109 km, z toho nejvíce v okrese Tachov (45 km), dále pak v okresech Rokycany (26 km) a Plzeň-sever (19 km). Provozní délka železničních tratí činila k 31. 12. 2012 v Plzeňském kraji 711 km.

Pro Plzeňský kraj je typický vysoký počet malých sídel s nerovnoměrným rozmístěním, chybí zde města střední velikosti, struktura středisek je v porovnání s ČR atypická. Město Plzeň se svými 167 472 obyvateli představuje protiklad k malým sídlům, neboť je po Praze druhým nejvýznamnějším centrem v Čechách. Plzeňský kraj má 57 měst, ve kterých žije 386 402 obyvatel tj. 67,5 % z celkového počtu obyvatel kraje.

Od 1. 1. 2003 byla na základě zákona č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností Česká republika nově administrativně rozdělena do 205 správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Vyhláškou Ministerstva vnitra č. 388/2002 Sb. byly stanoveny správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem a správní obvody obcí s rozšířenou působností. Po ukončení činnosti okresních úřadů (k 31. 12. 2002) tak byla významná část jejich kompetencí přenesena na obce s rozšířenou působností. Plzeňský kraj byl rozdělen do 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP) a do nich spadajících 35 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem (POU). Mezi obce s rozšířenou působností patří: Blovice, Domažlice, Horažďovice, Horšovský Týn, Klatovy, Kralovice, Nepomuk, Nýřany, Plzeň, Přeštice, Rokycany, Stod, Stříbro, Sušice a Tachov.

Většina rozvojových sídel leží na rozvojových osách regionálního významu a na západní radiální ose spojující Plzeň s Prahou a směřující koridorem k hranici s Německem. Mimo tyto osy se nachází řídce zalidněná území s převažující obytnou a zemědělskou funkcí s nedostatečně vyvinutou sociální a technickou infrastrukturou a omezenou dopravní obslužností. K oživení těchto sídel přispěje vznik malých podniků,

obnova řemesel a rozvoj služeb vázaných na cestovní ruch. Aby mohly být některé aktivity alespoň částečně realizovány, sdružují se obce do mikroregionů.

V období let 1990 až 2012 dosáhla intenzita bytové výstavby nejvyšší hodnoty v roce 2008, kdy na 1 000 obyvatel středního stavu připadlo 4,70 dokončených bytů. V roce 2012 dosáhla intenzita bytové výstavby hodnoty 2,52.

Plzeňský kraj je s počtem obyvatel 572 687 osob (k 31. 12. 2012) šestým nejmenším krajem v České republice a tvoří tak 5,4 % z celkového počtu obyvatel ČR. Rozložení obyvatel v rámci kraje je značně nerovnoměrné. Téměř 30 % obyvatel žije v Plzni a další více než pětina obyvatel je soustředěna do 13 měst s více než 5 tisíci obyvateli. V menších městech do 4 999 obyvatel žije zhruba 17,1 % obyvatel Plzeňského kraje.

Plzeňský kraj je v ČR třetím nejhřidčeji zalidněným krajem. Hustota obyvatel v kraji představuje 75,7 obyvatel na km² (hustota ČR 133,3 obyvatel na km²). Nejnížší hustoty v Plzeňském kraji dosahují okresy Tachov (hustota 38,5 obyvatel na km²) a Klatovy (hustota 44,9 obyvatel na km²).

Z hlediska věkové struktury patří Plzeňský kraj k územím se starším obyvatelstvem v ČR, průměrný věk obyvatel kraje dosáhl v roce 2012 výše 41,7 let, v okrese Plzeň-město dokonce 42,5 let, naproti tomu v okrese Tachov pouhých 40,1 let. Vysoký podíl staršího obyvatelstva v Plzeňském kraji je patrný též z indexu stáří (počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 0 - 14 let). V roce 2012 zde tento index dosáhl výše 119,2, což je po Praze, Zlínském a Královéhradeckém kraji čtvrtá nejvyšší hodnota v ČR (index stáří ČR 113,3). V rámci kraje dosáhl index stáří nejvyšších hodnot v okresech Plzeň-město (137,5), Klatovy (124,7) a Rokycany (124,3), naopak velmi nízký je v okrese Tachov (93,4).

Počet obyvatel ČR se v roce 2012 v porovnání s rokem 2011 zvýšil o 10 680 obyvatel. Počet živě narozených dětí se v ČR meziročně snížil o 97 dětí, tj. pokles o 0,1 %. V roce 2012 dosáhl přirozený přírůstek 387 osob. Na růstu obyvatel ČR se podílel především přírůstek stěhováním, který činil 10 293 osob.

Počet obyvatel v Plzeňském kraji se v roce 2012 v porovnání s rokem 2011 zvýšil o 978 obyvatel. Počet živě narozených vzrostl meziročně o 202 osob, tj. zvýšení o 3,6 %. Přirozený přírůstek dosáhl záporné hodnoty - 235 osob. Migrační saldo představovalo 1 213 osob.

V roce 2012 dosáhl v Plzeňském kraji relativní počet živě narozených dětí hodnoty 10,1. V porovnání s celorepublikovým průměrem byla tato hodnota nižší. Relativně nejvíce dětí se narodilo v okresech Rokycany (10,9) a Tachov (10,6). V počtu potratů 41,6 na 100 narozených zaujímá Plzeňský kraj třetí místo v ČR po krajích Ústeckém a Karlovarském. V porovnání s ČR byla potratovost v Plzeňském kraji výrazně vyšší. Na 100 narozených připadlo v Plzeňském kraji o 7 potratů více než v ČR. Výrazně vyšší potratovosti v porovnání s krajským průměrem dosáhly okresy Tachov (47,6) a Plzeň-město (44,1).

V počtu sňatků na 1 000 obyvatel středního stavu dosáhl Plzeňský kraj přibližně celorepublikového průměru. Relativně nejvíce sňatků bylo uzavřeno v okresech Domažlice (5,0) a Rokycany (4,9). Rozvodovost v Plzeňském kraji (2,5) se shodovala s celorepublikovým průměrem. Relativně nejvíce manželství bylo rozvedeno v okrese Domažlice (2,9), nejméně v okresech Klatovy (2,3) a Plzeň-jih (2,4).

V roce 2012 představoval podíl Plzeňského kraje na celkovém hrubém domácím produktu v běžných cenách 4,8 %. V přepočtu HDP na 1 obyvatele (325 886 Kč) se v porovnání s ostatními kraji umístil na třetím místě.

K významným potravinářským podnikům Plzeňského kraje patří: Plzeňský Prazdroj a.s., založený v roce 1843, největší český exportér piva do téměř 50 zemí světa, který je součástí mezinárodní skupiny SABMiller plc, druhé největší pivovarnické společnosti, Stock Plzeň a.s., tradiční výrobce lihovin, v současné době největší výrobce lihovin v České republice, Bohemia Sekt Českomoravská vinařská a.s. ve Starém Plzenci významný producent vín.

K významným průmyslovým odvětvím v regionu náleží strojírenství, které je spojováno především se jménem Škoda. Hlavním výrobním sortimentem jsou zařízení pro klasickou i jadernou energetiku a petrochemii, výrobky hutí a kováren, těžké obráběcí stroje, zařízení pro válcovny, zařízení pro zpracování cukrové třtiny, hydraulické a vulkanizační lisy, převodovky, kolejové dopravní prostředky, trolejbusy, kompletní elektrické pohony, turbíny pro paroplynové cykly a odběrové parní turbíny. Rozvíjí se i vlastní výzkum a obchodní společnost. Dalšími důležitými průmyslovými podniky, které ovlivňují ekonomiku kraje, jsou: DIOSS Nýřany a.s. orientovaná na výrobky z plechů a trubek, Okula Nýrsko a.s. zaměřená především na zpracování plastických hmot a LASSELSBERGER, s.r.o., který reprezentuje keramický průmysl a který tvoří společnosti Chlumčanské keramické závody, Keramika Horní Bříza, Rako Rakovník, Cemix Čebín a Calofrig Borovany.

Plzeňský kraj je díky své poloze přitažlivý pro zahraniční investory. Zahraničním investicím dominuje japonský závod Panasonic AVC Networks Czech s.r.o., který vyrábí panely s plochými zobrazovacími

displeji. K významným zahraničním firmám se řadí YAZAKI Wiring Technologies Czech s.r.o s výrobou komponentů pro automobilový průmysl, firma VISHAY ELECTRONIC s.r.o. zabývající se výrobou elektronických součástek, BORGERS Cs spol. s r.o. s výrobou plastových výrobků, MD ELEKTRONIK spol. s r.o. s výrobou kabelových propojek, Daikin Industries Czech Republic s.r.o. s výrobou a opravami průmyslových chladících a vzduchotechnických zařízení.

Ke zmírňování sociálně ekonomických rozdílů přispívá přeshraniční spolupráce se sousedním Bavorskem v rámci euroregionů. Evropský program podpory přeshraniční spolupráce využívají v Plzeňském kraji okresy Domažlice a Klatovy v euroregionu Šumava a okres Tachov euroregionu Egrensis.

V roce 2011 bylo v Plzeňském kraji (podle pracovní metodu včetně podnikatelských subjektů do 20 zaměstnanců a podle předběžných údajů) zaměstnáno 208,6 tis. fyzických osob, což je 36,4 % z celkového počtu obyvatel v kraji. Průměrná hrubá měsíční mzda na fyzické osoby (podle předběžných údajů) dosáhla 22 452 Kč a Plzeňský kraj se zařadil na 4. místo v ČR po Hl. m. Praze, Středočeském a Jihomoravském kraji. Průměrná mzda však byla v porovnání s celorepublikovým průměrem o 5,0 % nižší.

Podle registru ekonomických subjektů bylo k 31. 12. 2012 v Plzeňském kraji evidováno 147 750 ekonomických subjektů, z toho bylo nejvíce soukromých podnikatelů podnikajících podle živnostenského zákona. Většina ekonomických subjektů kraje (39,3 %) má sídlo v okrese Plzeň-město. Výraznou úlohu v zaměstnanosti Plzeňského kraje sehrává 49 subjektů s více než 500 zaměstnanci, z toho 23 jich zaměstnává více než 1 000 pracovníků.

Mezi organizace s větším počtem zaměstnanců patří v Plzeňském kraji Fakultní nemocnice Plzeň, Psychiatrická léčebna Dobřany, Plzeňský Prazdroj a.s, Západočeská univerzita v Plzni, Panasonic AVC Networks Czech, s.r.o., IDEAL AUTOMOTIVE Bor, s.r.o., VISHAY ELECTRONIC, spol. s r.o., HP-Pelzer s.r.o., ŠKODA TRANSPORTATION a.s., Doosan ŠKODA POWER s.r.o., ŠKODA JS a.s., MD ELEKTRONIK spol. s r.o., LASSELSBERGER, s.r.o., Statutární město Plzeň, GRAMMER CZ, s.r.o., BORGERS CS spol. s r.o. Plzeň, International Automotive Components Group s.r.o., Hofmann Wizard s.r.o.

V rámci ČR patří Plzeňský kraj k oblastem s nižší mírou nezaměstnanosti. K 31. 12. 2012 bylo evidováno úřadem práce 23 724 uchazečů o zaměstnání. Porovnáme-li ostatní kraje ČR podle nejnižší míry nezaměstnanosti, zaujímá Plzeňský kraj s mírou nezaměstnanosti 7,31 % druhé místo. Nejvyšší míry nezaměstnanosti dosahují okresy Tachov (10,68 %) a Klatovy (9,07 %), naopak nejnižší míra nezaměstnanosti je zastoupena v okresech Plzeň-jih (5,76 %) a Rokycany (6,10 %).

K 31. 12. 2012 bylo v Plzeňském kraji 2 417 volných míst, na 1 volné pracovní místo připadlo 10 uchazečů. Mezi jednotlivými okresy Plzeňského kraje byla zjištěna nejlepší situace v okresech Plzeň-město, kdy na jedno volné pracovní místo připadlo 6 uchazečů a naopak nejhorší stav byl zaznamenán v okrese Rokycany 19 uchazečů na jedno volné pracovní místo. Nezaměstnaní absolventi a mladiství představovali v Plzeňském kraji 7,1 % z celkového počtu neumístěných uchazečů.

Z hlediska struktury pracovních sil nejobtížněji hledají zaměstnání zaměstnanci s nízkou kvalitací, osoby se zdravotním omezením, absolventi škol a administrativní pracovníci se středoškolským vzděláním. Naopak nedostatek pracovníků převládá v technických profesích.

Ve zdravotnictví zabezpečuje lůžkovou péči v kraji síť 11 nemocnic s 3 462 lůžky (včetně ambulantní části). Síť předškolních a školských zařízení v kraji představuje 265 mateřských škol 218 základních škol, 15 gymnázií, 45 oborů odborného vzdělání na středních školách bez nástavbového studia. Vysokoškolské vzdělání nabízí Západočeská univerzita ve svých 8 fakultách (ekonomické, pedagogické, filozofické, právnické, aplikovaných věd, strojní, elektrotechnické a zdravotnických studií) a lékařská fakulta v Plzni, která patří pod Univerzitu Karlovu v Praze.

Pro cestovní ruch jsou v kraji příznivé podmínky. Město Plzeň nabízí mnoho kulturních památek, zajímavé je i jeho historické podzemí, které svým rozsahem cca 20 km patří k nejrozsáhlejším ve střední Evropě. K přírodním zajímavostem v Plzni patří Bolevecká rybníční soustava, což je z technického i krajinářského hlediska unikátní pozdně gotické dílo z 15. století. Je zde hustá síť rekreačních a turistických cest. K dalším často navštěvovaným místům patří zoologická a botanická zahrada města Plzně a vrchy v okolí Plzně (Krkavec, Chlum a Sylván s rozhlednami).

Ke kulturním památkám kraje patří barokní zámek Manětín, klášterní konvent v Plasích (národní kulturní památka), zříceniny gotických hradů Radyně a Buben, renesanční zámek Kaceřov, zřícenina hradu Rabštejn nad Střelou, renesanční zámek Horšovský Týn, vodní hrad Švihov, zámek Kozel, barokní zámek Nebílovy, zámek Lužany, klášter v Kladrubech, hrad Kašperk, zřícenina gotického hradu Libštejn a mnoho dalších. Také Domažlice a jejich tradiční každoroční srpnové Chodské slavnosti přitahují pozornost mnoha návštěvníků.

Výborné podmínky pro letní i zimní rekreaci nabízí Šumava díky svým četným turistickým a cykloturistickým stezkám. Pro sjezdové i běžecké lyžování je zde mnoho upravovaných sjezdovek a běžeckých tras. K rekreaci a zlepšení zdravotního stavu je možno využít pobytu v Konstantinových Lázních, které jsou zaměřeny na prevenci, léčbu a rekonvalescenci kardiovaskulárních chorob, na léčení pohybového aparátu, výměny látkové a dýchacího ústrojí. K dalším místům vhodným pro rekreaci v kraji patří přehradní nádrž Hracholusky a vodáky hojně využívaná řeka Berounka.